

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2025.5.75>

МЕЛЬНИКОВИЧ В. М.

ЗАГАЛЬНО-СОЦІАЛЬНІ ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

GENERAL SOCIAL MEASURES TO COMBAT CORRUPTION CRIME

Метою статті є визначення змісту, меж, основних напрямів і критеріїв результативності загально-соціальних заходів протидії корупційній злочинності та формулювання пропозицій щодо їх узгодженого застосування в Україні. У статті розкрито зміст загально-соціальних заходів протидії корупційній злочинності та їх місце у державній антикорупційній політиці. Запропоновано розуміти такі заходи як рішення економічної, політичної, адміністративної, освітньої, інформаційної та цифрової політики, що не спрямовані на окреме кримінальне правопорушення, але змінюють умови, за яких використання публічних повноважень для приватного інтересу стає можливим, вигідним або суспільно терпимим. Обґрунтовано відмінність загально-соціальної протидії від спеціально-кримінологічного запобігання, діяльності уповноважених антикорупційних органів та кримінальної юстиції. Проаналізовано вплив конкурентної економіки, прозорого управління публічними фінансами, професійної державної служби, доступу до публічної інформації, незалежних медіа, громадського контролю, захисту викривачів, антикорупційної освіти й цифровізації послуг. Показано, що окреме посилення санкцій не усуває корупційні практики, коли громадяни та службові особи очікують їх від більшості учасників і не бачать безпечної можливості діяти інакше. У зв'язку з цим загально-соціальні заходи мають зменшувати монополію у розподілі ресурсів, звукувати немотивовану дискрецію, забезпечувати відтворюваність управлінського рішення та підтримувати колективну відмову від неформальних правил. Визначено вимоги до оцінювання результатів: поряд із кількістю прийнятих актів і проведених заходів необхідно вимірювати зміни у процедурах, доступності послуг, конкуренції, довірі, досвіді контакту з корупцією та спроможності громадян захищати право без неформальної винагороди. Сформульовано пропозиції щодо безперервності стратегічного планування, узгодження загальнодержавних і місцевих програм та публічного пояснення невиконаних заходів.

Ключові слова: *корупційна злочинність, загально-соціальні заходи, протидія корупції, державна антикорупційна політика, доброчесність, публічне управління, громадський контроль, антикорупційна освіта, цифровізація.*

The purpose of the article is to determine the content, boundaries, main directions and criteria for the effectiveness of general social measures to combat corruption crime and to formulate proposals for their coordinated application in Ukraine. The article reveals the content of general social measures to combat corruption crime and their place in the state anti-corruption policy. It is proposed to understand such measures as decisions of economic, political, administrative, educational, information and digital policies, which are not aimed at a separate criminal offense, but change the conditions under which the use of public powers for private interest becomes possible, beneficial or socially tolerable. The difference between general social counteraction and special criminological prevention, the activities of authorized anti-corruption bodies and criminal justice is substantiated. The impact of a competitive economy, transparent management of public finances, professional public service, access to public information, independent media, public control, whistleblower protection, anti-corruption education and digitalization

© МЕЛЬНИКОВИЧ В. М. – кандидат юридичних наук, керівник Другого слідчого відділу (з дислокацією у м. Львові) Територіального управління Державне бюро розслідувань, розташованого у місті Львові) <https://orcid.org/0009-0000-9592-9725>

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

of services is analyzed. It is shown that a separate strengthening of sanctions does not eliminate corrupt practices when citizens and officials expect them from the majority of participants and do not see a safe opportunity to act otherwise. The requirements for evaluating the results are defined: along with the number of acts adopted and measures taken, it is necessary to measure changes in procedures, availability of services, competition, trust, experience of contact with corruption and the ability of citizens to protect the right without informal remuneration. Proposals are formulated for the continuity of strategic planning, coordination of national and local programs and public explanation of unfulfilled measures.

Key words: *corruption crime, general social measures, anti-corruption, state anti-corruption policy, integrity, public administration, public control, anti-corruption education, digitalization.*

Актуальність теми. Протидію корупційній злочинності нерідко зводять до виявлення неправомірної вигоди, розслідування кримінального правопорушення та призначення покарання, хоча ці дії розпочинаються тоді, коли корупційна домовленість уже виникла. Її відтворенню передують рішення, які формально не належать до кримінальної юстиції: спосіб розподілу бюджетних коштів, правила доступу до адміністративної послуги, порядок добору на публічну службу, відкритість інформації, якість освіти, незалежність медіа, можливість громадянина оскаржити рішення без особистих зв'язків. Якщо в цих сферах зберігаються монополія, непрозора дискреція, залежність працівника від неформальної волі керівника та переконання, що законна процедура не дає результату, кримінально-правова заборона стримує лише частину потенційних діянь. Загально-соціальні заходи мають іншу логіку: вони змінюють середовище, у якому виникають корупційні інтереси, і не обмежуються діяльністю Національного агентства з питань запобігання корупції, органів досудового розслідування чи суду. Водночас надто широке розуміння цієї групи заходів створює протилежну проблему, бо до протидії корупції починають відносити будь-яку соціальну реформу без пояснення її зв'язку з конкретними детермінантами злочинності. Наукове завдання полягає у визначенні меж загально-соціального впливу, механізму його дії та показників, за якими можна встановити, чи справді економічне, управлінське, освітнє або інформаційне рішення зменшує корупційні можливості, а не лише доповнює звіт про виконані заходи.

Стан дослідження. Детермінанти корупційної злочинності, зміст державної антикорупційної політики та роль спеціалізованих суб'єктів досліджували О. Бучинський, М. Ю. Шуп'яна, Т. С. Дунаєва, В. М. Тертишник, Т. С. Батраченко й О. П. Панасюк [1, с. 371–379; 2, с. 686–690; 3, с. 174–187; 4, с. 57–63; 5, с. 90–99]. Стратегії запобігання корупції у публічному секторі, проблему колективної дії та значення громадянського суспільства і медіа аналізували F. Ceschel, A. Hinna, F. Homberg, A. Persson, B. Rothstein, J. Teorell та A. Mungiu-Pippidi [6, р. 571–591; 7, р. 449–471; 8, р. 101–115].

Метою статті є визначення змісту, меж, основних напрямів і критеріїв результативності загально-соціальних заходів протидії корупційній злочинності та формулювання пропозицій щодо їх узгодженого застосування в Україні.

Виклад основного матеріалу. Корупційна злочинність є не просто сумою зафіксованих фактів підкупу, зловживання владою чи незаконного використання майна. Вона охоплює повторювані способи обміну публічного рішення на приватну вигоду, мережі посередництва, практики приховування та очікування учасників щодо поведінки один одного. М. Ю. Шуп'яна пов'язує її кримінологічну характеристику з масовістю, стійкістю, структурністю та здатністю до самовідтворення [2, с. 687–690]. Звідси випливає, що протидія не може завершуватися усуненням одного виконавця, якщо порядок прийняття рішення, залежність підлеглих і можливість приховати вигоду залишилися незмінними.

Загально-соціальні заходи діють на причини й умови широкого рівня. Їх безпосередньою метою може бути чесна конкуренція, належна якість адміністративної послуги, професійна державна служба, доступність освіти і контроль за публічними фінансами. Антикорупційний результат виникає тоді, коли відповідна зміна зменшує дефіцит, монополію, непрозорість, залежність від персонального рішення чи суспільну терпимість до незаконної винагороди. Саме наявність такого причинного зв'язку дозволяє відрізнити загально-соціальний захід від реформи, яка є суспільно корисною, але не впливає на корупційну поведінку.

Спеціально-кримінологічне запобігання має вужчу адресу: окрему сферу ризику, групу осіб, організацію або тип правопорушення. До нього належать оцінка корупційних ризиків

у конкретному органі, перевірка декларацій, врегулювання конфлікту інтересів, внутрішні канали повідомлення та службові розслідування. Кримінально-правова протидія реагує на передбачене законом діяння і вирішує питання відповідальності конкретної особи. Загально-соціальний рівень не замінює цих механізмів, але визначає, як часто вони будуть потрібні та чи матиме людина законну альтернативу корупційній взаємодії.

Правова основа такого підходу виходить за межі одного антикорупційного закону. Конституційні приписи про людину як найвищу соціальну цінність, поділ державної влади, обов'язок органів діяти лише на підставі та у спосіб, визначені законом, право на інформацію, участь в управлінні державними справами і судовий захист задають вимоги до організації публічної влади [9, ст. 3, 6, 19, 34, 38, 55]. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції пов'язує запобігання з належним управлінням, добром публічних службовців, прозорістю закупівель, доступом до інформації та участю суспільства [14, ст. 5, 7, 9, 10, 13].

О. Бучинський відносить до факторів корупційної злочинності суперечливість регулювання, соціально-економічні диспропорції, слабкість контролю, низьку правову культуру та деформацію моральних орієнтирів [1, с. 373–378]. Такий перелік не означає, що кожна складна економічна ситуація автоматично породжує корупцію. Вплив відбувається через конкретні механізми: дефіцит послуги створює неофіційну чергу; невизначена процедура дозволяє продавати прискорення; залежне призначення робить лояльність до керівника важливішою за закон; недовіра переконує громадянина, що формальне оскарження марне.

Для проєктування заходу доцільно заздалегідь описувати послідовність очікуваної зміни. Наприклад, публікація реєстру сама по собі є лише дією держави. Вона стає засобом протидії, якщо дані дають змогу виявити пов'язаність учасників, створюють підставу для перевірки, ведуть до виправлення рішення і змінюють поведінку інших посадових осіб. Якщо хоча б одна ланка відсутня, формальний показник виконано, а корупційна можливість зберігається. Така перевірка причинного зв'язку потрібна і на етапі планування, і під час підсумкової оцінки програми.

Економічний напрям не слід зводити до твердження, що підвищення доходів саме по собі усуває корупцію. Гідна й передбачувана оплата праці зменшує вразливість службовця, проте без контролю за повноваженнями може лише збільшити вартість неформального рішення. Значення має поєднання оплати з прозорими критеріями добору, оцінюванням роботи, реальним ризиком втрати посади за порушення та можливістю відмовитися від незаконної вказівки. Для громадянина економічна протидія проявляється у доступності законної послуги без додаткових платежів і посередників.

Публічні закупівлі є показовою сферою, де загально-соціальні та спеціальні заходи перетинаються. Закон встановлює принципи добросовісної конкуренції, економії, відкритості, недискримінації, об'єктивного визначення переможця та запобігання корупційним діям, а також вимагає оприлюднення визначеної інформації в електронній системі [12, ст. 5, 10]. Однак формальна публікація не усуває ризик, якщо технічні вимоги написані під одного учасника, предмет закупівлі штучно поділено, пов'язаність компаній приховано, а контроль починається після виходу угоди.

Соціальна політика також має антикорупційне значення, коли забезпечує зрозумілий доступ до допомоги, медичних, освітніх і житлових програм. Дефіцитний ресурс, правила розподілу якого громадянин не може перевірити, перетворюється на предмет неформального обміну. Протидія полягає у публічних критеріях черговості, повідомленні особи про стан її заяви, збереженні історії змін та незалежному перегляді відмови. Такий порядок зменшує залежність від особистого контакту, не позбавляючи посадову особу можливості врахувати виняткові обставини за мотивованим рішенням.

Приватний сектор не є лише стороною, якій нав'язують неправомірну вигоду. Частина компаній ініціює підкуп для одержання контракту, уникнення контролю або витіснення конкурента. Тому потрібні галузеві угоди доброчесності, внутрішні програми комплаєнсу, перевірка ділових партнерів і захист працівника, який повідомляє про незаконну практику. А. Persson, B. Rothstein і J. Teorell показують, що за поширеної корупції індивідуальна чесність є ризиковою, оскільки учасник очікує порушення від інших [7, р. 449–456]. Колективна відмова бізнесу від підкупу зменшує цей ризик лише тоді, коли правила діють однаково для всіх.

Прозорість структури власності доповнює конкуренцію. Кілька юридично різних учасників можуть контролюватися однією особою, користуватися спільними ресурсами або узгоджувати пропозиції через посередника. Перевірка має враховувати не лише задекларованого кінцевого бенефіціарного власника, а й історію змін, спільні адреси, засоби зв'язку, фінансування

та попередню поведінку в процедурах. Автоматичний індикатор не доводить змову, проте дає обґрунтовану підставу для поглибленої перевірки. Відмова від учасника можлива лише за передбаченою законом підставою та після належної оцінки конкретних фактів.

Політичний рівень визначає, чи застосовуються загальні правила до осіб, які мають вплив на призначення, бюджет і контроль. Якщо зміна керівництва супроводжується повною заміною професійного апарату, службовець орієнтується не на закон, а на очікування майбутнього покровителя. Принципи верховенства права, законності, професіоналізму, доброчесності, політичної неупередженості, прозорості та стабільності державної служби прямо закріплені законом [13, ст. 4]. Їх реалізація потребує процедур, у яких підстава кадрового рішення може бути перевірена за документами.

Добір на публічну службу має оцінювати не лише знання нормативних актів, а й здатність розпізнавати конфлікт інтересів, пояснювати рішення та діяти під тиском. Конкурс втрачає сенс, якщо вимоги змінюються під конкретну особу або переможець фактично визначений до співбесіди. Так само формальна щорічна оцінка не запобігає корупції, коли залежить від суб'єктивної лояльності керівника. Законодавчі положення про вступ на службу й оцінювання результатів повинні доповнюватися збереженням матеріалів конкурсу, колегіальним рішенням і можливістю змістовного оскарження [13, ст. 19, 31, 44].

Розподіл повноважень має виключати ситуацію, коли одна особа формує потребу, обирає виконавця, приймає роботу та дозволяє оплату. Додавання підписів саме по собі не створює контролю, якщо всі підписанти залежать від одного керівника або перевіряють лише наявність документів. Дієвим є розподіл несумісних функцій, випадковий відбір частини операцій для поглибленої перевірки, ротація на посадах з підвищеним ризиком і персональна відповідальність за зміст погодження. F. Ceschel, A. Hinna та F. Homberg відносять внутрішній контроль, управління персоналом, етичне лідерство, прозорість і підзвітність до провідних напрямів антикорупційної діяльності у публічному секторі [6, р. 579–587].

Закон України «Про запобігання корупції» визначає засади державної політики, повноваження Національного агентства, правила антикорупційних програм, запобігання конфлікту інтересів, фінансового контролю та захисту викривачів [10, ст. 5, 11, 19, розд. V, VII, VIII]. Проте загально-соціальний ефект настає не від кількості приписів, а від того, чи змінюються процедури поза самим антикорупційним підрозділом. Уповноважена особа не може компенсувати непрозорий кадровий конкурс або ручний розподіл ресурсу, якщо її висновки не враховуються керівництвом і не ведуть до зміни управлінського рішення.

Т. Є. Дунаєва підкреслює значення узгодженого регулювання, професійності та ресурсної спроможності спеціалізованих суб'єктів протидії корупції [3, с. 174–185]. Для загально-соціального рівня з цього випливає потреба правильно розподілити ролі. Антикорупційні органи мають виявляти ризики, контролювати дотримання спеціальних вимог і реагувати на правопорушення, тоді як міністерства, громади, освітні установи, державні підприємства та регулятори відповідають за зміст процедур, у яких ці ризики виникають. Перекладання всієї відповідальності на спеціалізований орган залишає причину поза сферою змін.

Доступ до публічної інформації зменшує перевагу особи, яка володіє службовим знанням і може продавати його за винагороду. Закон гарантує доступ через систематичне оприлюднення, надання інформації за запитом та відкриті дані, встановлює вимоги до обмеження доступу і перелік відомостей, які розпорядник повинен публікувати [11, ст. 3, 5, 6, 15]. Антикорупційний ефект втрачається, коли дані оприлюднюються у непридатному форматі, із запізненням або без реквізитів, що дозволяють зіставити рішення, виконавця і витрати.

Незалежні медіа виконують роль посередника між складними масивами даних і суспільством. Розслідувальна журналістика може зіставити власність, закупівлі, кадрові рішення та спосіб життя посадовців задовго до відкриття кримінального провадження. A. Mungiu-Pippidi обґрунтовує значення спільної дії медіа й громадських об'єднань для формування нормативних обмежень корупції [8, р. 101–113]. Водночас публікація припущення не замінює доказ, а держава не повинна використовувати перевірку як засіб тиску на критичне видання.

Викривач стикається не лише з ризиком звільнення. Негативна атестація, позбавлення доступу до інформації, переведення, невключення до робочих груп і професійна ізоляція можуть бути менш помітними, але не менш дієвими способами помсти. Закон передбачає внутрішні, регулярні та зовнішні канали повідомлення, гарантії конфіденційності, захист трудових прав і правову допомогу [10, ст. 53-1–53-9]. Загально-соціальна складова полягає у такій культурі установи, де повідомлення про порушення розглядається як захист законної діяльності, а не як нелояльність до колективу.

Антикорупційна комунікація має пояснювати процедуру дії, а не лише засуджувати корупцію. Громадянину потрібна інформація, куди звернутися, які документи додати, як зберегти доказ, коли чекати відповідь і як оскаржити бездіяльність. Повідомлення «не давайте хабарів» не працює, якщо законний шлях залишається незрозумілим або недоступним. Так само публічна звітність органу повинна показувати не тільки кількість заходів, а й виправлені процедури, строки реагування та причини, через які окремі повідомлення не підтвердилися.

Антикорупційна освіта не повинна обмежуватися визначенням терміна «корупція» і переліком санкцій. Її завданням є навчити людину розпізнавати ситуацію, у якій законне рішення підміняється особистою послугою, відрізнити подарунок від неправомірної вигоди, бачити конфлікт інтересів і знати безпечний спосіб реагування. Для школяра, студента, підприємця й публічного службовця потрібні різні приклади, але спільним має бути розуміння того, як непрозора перевага порушує права інших осіб.

Професійне навчання службовців має бути пов'язане з посадовими ризиками. Працівнику закупівель потрібні навички виявлення пов'язаних учасників і необґрунтованих змін договору; керівнику – правила врегулювання конфлікту інтересів та захисту повідомлювача; реєстратору – робота з цифровим слідом і мотивованою відмовою. Загальна лекція раз на рік не змінює поведінку, якщо в реальній ситуації працівник не знає, кому повідомити про тиск і чи буде його відмова виконати усну вказівку зафіксована.

Етичний кодекс має значення, коли конкретизує складні випадки, а не повторює закон. Він може визначити порядок спілкування з учасником процедури поза офіційним каналом, прийнятність запрошення на захід, використання службової інформації, поведінку при родинному чи діловому зв'язку. Водночас етичне правило не може підміняти юридичну норму або створювати дисциплінарну відповідальність без належної підстави. В. М. Тертишник і Т. С. Батраченко наголошують на потребі правової визначеності та належних гарантіях у протидії корупції [4, с. 59–63].

Ефект освіти не можна виміряти лише кількістю слухачів. Потрібно перевіряти, чи змінилася здатність розпізнати ризик, обрати законний канал, відмовитися від неправомірної вказівки та належно оформити рішення. Корисними є ситуаційні завдання до і після навчання, аналіз типових помилок, анонімне опитування про тиск і спостереження за практикою підрозділу. О. П. Панасюк пов'яже сучасну політику з інтегрованим і ризик-орієнтованим підходом [5, с. 94–98]; тому навчання має бути частиною зміни процедури, а не самостійною формальною подією.

Цифрова послуга може усунути особистий контакт, стандартизувати перевірку та зафіксувати час кожної дії. Це зменшує можливість продати місце в черзі, приховати заяву або вимагати документ, не передбачений законом. Проте перенесення старої процедури в електронну форму не усуває корупційний ризик, якщо посадова особа зберігає можливість без пояснення змінити результат або система не повідомляє заявника про підставу відмови. Антикорупційний зміст цифровізації полягає у передбачуваності й перевірюваності, а не у відсутності паперу.

Цифровізація не повинна створювати нову нерівність доступу. Людина без належного пристрою, електронного підпису або цифрових навичок може знову залежати від платного посередника. Тому електронний канал слід поєднати з доступною консультацією, захищеним місцем самообслуговування та можливістю подати заяву іншим законним способом без гірших строків. Інакше технічна модернізація перемістить неформальний платіж від службовця до приватної особи, яка фактично контролює доступ до послуги.

Закупівля та супровід державної інформаційної системи також містять корупційні ризики. Закритий програмний код, залежність від одного постачальника, невизначені права на дані та дорогі зміни можуть створити тривалу монополію під виглядом технічної складності. Перед укладенням договору потрібно визначати вимоги до сумісності, експорту даних, журналів безпеки, передачі документації та незалежного аудиту. Рішення про нерозкриття окремих відомостей має спиратися на конкретний ризик кібербезпеці, а не на комерційну зручність виконавця чи бажання приховати невдале проєктне рішення.

Загально-соціальні заходи потребують тривалого планування, оскільки зміни у професійних нормах, довірі, конкуренції та доступності послуг не відбуваються протягом одного звітного періоду. Антикорупційна стратегія на 2021–2025 роки визначала проблеми й очікувані стратегічні результати у сферах державного управління, судочинства, будівництва, земельних відносин, оборони, охорони здоров'я та соціального захисту [15]. Державна антикорупційна програма на 2023–2025 роки деталізувала виконавців, строки, індикатори і заходи реалізації [16]. Їх завершення потребує не механічного перенесення невиконаних пунктів, а оцінки причин затримки та фактичного впливу виконаних рішень.

Станом на 31 серпня 2026 року проєкт Закону про затвердження Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки, зареєстрований за № 15230-д, очікував розгляду [17]. Такий часовий розрив не скасовує чинних обов’язків органів за законами, але послаблює узгодженість пріоритетів і бюджетного планування. Установа може продовжувати власні заходи, не розуміючи, як їх результат буде співвіднесено із загальнодержавними цілями. Тому процедура підготовки наступної стратегії має містити строки, які забезпечують її прийняття до завершення попереднього циклу, та відкритий перелік питань, щодо яких згоди ще не досягнуто.

Регіональні та місцеві програми мають виходити з фактичних точок контакту громадянина з владою: земля, будівництво, соціальна допомога, комунальне майно, освіта, медицина, місцеві закупівлі. Копіювання загальнодержавного переліку без місцевих даних розпорошує ресурси. Громада повинна визначити, де рішення приймається одноособово, які послуги мають найбільше скарг, де є постійні постачальники та які дані відсутні. Після цього обирається захід, відповідальний виконавець, строк і спосіб публічної перевірки результату.

Воєнний стан і відновлення збільшують обсяг термінових закупівель, переміщення майна, гуманітарної допомоги та рішень з обмеженим доступом. Швидкість і безпека можуть законно вимагати відступу від звичайної процедури, але виняток повинен мати визначену підставу, строк і наступний контроль. Після зникнення загрози інформація має розкриватися настільки, наскільки це не шкодить обороні та приватності. Інакше тимчасова закритість стає звичайним способом управління і створює умови для привласнення ресурсу під прикриттям терміновості.

Під час відбудови доцільно встановлювати для проєктів єдиний набір даних: джерело фінансування, обґрунтування потреби, результат оцінки пошкодження, проєктну вартість, підрядника, зміни договору, технічний нагляд і фактичне прийняття робіт. Міжнародний донор, центральний орган і громада можуть мати різні вимоги до звітності, але дублювання форм не повинно замінювати спільну перевірку ризиків. Публічність необхідно планувати від початку проєкту, визначаючи, яка інформація відкривається негайно, яка – після завершення безпекової обставини, а яка законно залишається обмеженою.

Висновки. Загально-соціальні заходи протидії корупційній злочинності охоплюють рішення економічної, політичної, адміністративної, інформаційної, освітньої та цифрової політики, які змінюють умови виникнення корупційної поведінки. Їх не можна ототожнювати з розслідуванням кримінального правопорушення, перевіркою конкретної декларації чи оцінкою ризиків одного органу. Водночас не кожна суспільна реформа має антикорупційний зміст. Такий зміст існує тоді, коли можна пояснити, яку саме детермінанту усуває захід: монополію, непрозору дискрецію, дефіцит, кадрову залежність, інформаційну нерівність, безкарність або терпимість до неформальної переваги.

Найбільш обґрунтованим є поєднання конкурентного розподілу ресурсів, професійної та політично неупередженої публічної служби, відкритості рішень, дієвого оскарження, незалежних медіа, громадського контролю, захисту викривачів, прикладної антикорупційної освіти й цифрових процедур із контрольованим ручним втручанням. Жоден із цих напрямів не дає стійкого результату окремо. Відкриті дані без відповідальності не змінюють поведінку; висока оплата без контролю не усуває зловживання; цифровізація без пояснюваності створює нову непрозорість; навчання без зміни процедури закріплює формальне ставлення.

Подальша державна політика має забезпечити безперервність стратегічних циклів, зв’язок загальнодержавних і місцевих програм та оцінювання за фактичними змінами, а не за кількістю прийнятих документів. Для кожного заходу доцільно визначати проблему, механізм впливу, відповідального виконавця, строк, джерело даних і небажаний стимул, який може породити обраний показник. Результатом має бути не лише менша кількість виявлених епізодів, а можливість громадянина, службовця й підприємця досягти законного результату без особистої залежності, прихованої винагороди та страху повідомити про порушення.

Список використаних джерел:

1. Бучинський О. Фактори корупційної злочинності в Україні. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 7 (35). С. 371–379. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-7\(35\)-371-379](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-7(35)-371-379).
2. Шуп’яна М. Ю. Корупційна злочинність: основні аспекти її кримінологічної характеристики. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 1. С. 686–690. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.114>.

3. Дунаєва Т. Є. Спеціалізовані суб'єкти протидії корупції в Україні та їх роль у мінімізації рівня корупційної злочинності. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2018. № 1 (10). С. 174–187. URL: <https://vakp.nlu.edu.ua/article/view/161680/162639>
4. Тертишник В. М., Батраченко Т. С. Правові проблеми протидії корупції. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. № 1. Т. 1. С. 57–63. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2024.1.9>.
5. Панасюк О. П. Протидія корупції в Україні: концептуальні підходи та стратегічні пріоритети. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління*. 2025. № 3 (11). С. 90–99. DOI: <https://doi.org/10.32782/cuj-2025-3-10>.
6. Ceschel F., Hinna A., Homberg F. Public Sector Strategies in Curbing Corruption: A Review of the Literature. *Public Organization Review*. 2022. Vol. 22. P. 571–591. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11115-022-00639-4>.
7. Persson A., Rothstein B., Teorell J. Why Anticorruption Reforms Fail—Systemic Corruption as a Collective Action Problem. *Governance*. 2013. Vol. 26, Issue 3. P. 449–471. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1468-0491.2012.01604.x>.
8. Mungiu-Pippidi A. Controlling Corruption Through Collective Action. *Journal of Democracy*. 2013. Vol. 24, Issue 1. P. 101–115. URL: <https://www.journalofdemocracy.org/articles/controlling-corruption-through-collective-action/>
9. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>
10. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
11. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
12. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19>
13. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
14. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16
15. Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки : Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20>
16. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки : постановка Кабінету Міністрів України від 04.03.2023 № 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-п>
17. Проект Закону про затвердження Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки, реєстр. № 15230-д. Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proyekt-zakonu-pro-zatverdzenia-antykoriupciynoyi-stratehiyi-na-2026-2030-roky>

Дата першого надходження рукопису до видання: 21.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 10.09.2025

Дата публікації: 25.09.2025